

موتور یادگیری

مفهوم و ماهیت انگیزه^۱

انگیزه همیشه نقطه شروع یک عمل است. پدر و مادر، معلم، مدیر و مشاوران مدارس باید عوامل افزایش یا کاهش دهنده انگیزش را شناسایی کرده و در مسیر بالا بردن انگیزش تحصیلی دانش آموزان تلاش کنند. معلمان انگیزش را عامل مهمی در یادگیری می دانند و از این رو می خواهند دانش آموزانی با انگیزه داشته باشند. آنان برای ایجاد انگیزه در دانش آموزانی با مشکلات درسی، رویکردهای مختلفی را مورد استفاده قرار می دهند. انگیزه عاملی است که ما را به جنبش و حرکت وامی دارد و کمک می کند تا تکالیف خود را کامل کنیم. انگیزه فرایندی است که طی آن فعالیت های هدف محور برانگیخته و حفظ می شود. نظریه های انگیزشی معاصر انگیزش را ظرفیتی طبیعی می دانند که در همه دانش آموزان به طور بالقوه وجود دارد. لذا به پرورش یافتن نیاز دارد (ابراهیمی قوام آبادی، ۱۳۸۸). کدیور (۱۳۷۹) در تعریفی دیگر انگیزه را به موتور و فرمان یک ماشین تشبیه کرده که کنترل و حرکت ماشین را در دست دارد.

انگیزه پیشرفت^۲

به نظر مارشال ریو (۲۰۰۵) میل یا نیاز به تسلط و برتری، افراد را برای جست و جوی موفقیت با انگیزه می کند. بر این اساس، انگیزه پیشرفت لزوماً چیزی مانند تکاپو برای دستیابی به موفقیت های قابل مشاهده نظیر کسب نمرات بالا در آزمون نیست.

انگیزه تحصیلی^۳

کودکان به طور طبیعی با انگیزه برای یادگیری متولد می شوند. دست زدن کودک به اشیاء، غذا خوردن بدون کمک دیگران، راه رفتن و... از جمله اولین انگیزش ها برای یادگیری است که بعدها پاسخگوی فعالیت های وابسته به مدرسه مانند خواندن و نوشتن می شود. داشتن انگیزه برای انجام هر کاری توسط بشر لازم است و هیچ یک از فعالیت های ارادی انسان ها بدون داشتن انگیزه رخ نمی دهد. انگیزه مهم ترین شرط یادگیری است. علاقه به یادگیری محصول عواملی است که به شخصیت و توانایی دانش آموز، ویژگی های تکالیف، مشوق ها و سایر عوامل محیطی مربوط است (کدیور، ۱۳۷۹).

راهبردهای تقویت^۴ انگیزه تحصیلی در دانش آموزان

● آموختن عادات مطالعه صحیح و مفید: مطالعه صحیح و فراهم آوردن فرصت کسب موفقیت برای

امروزه آموزش و پرورش، زمانی موفق است که تمامی عواملی را که با تعلیم و تربیت ارتباط دارد، مورد توجه قرار دهد. یکی از مهم ترین عوامل در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، دارا بودن انگیزه است. بر این اساس و با توجه به اهمیت انگیزه تحصیلی برای پیشرفت دانش آموزان، در این مقاله سعی می شود ضمن بیان مفهوم و ماهیت انگیزه تحصیلی از دیدگاه علمای تعلیم و تربیت، راهبردهایی نیز برای تقویت انگیزه تحصیلی در دانش آموزان مطرح گردد.

دانش‌آموزان تأثیر بسیار زیادی در ایجاد انگیزه تحصیلی آنان دارد. مطالعه صحیح، زمینه موفقیت و تشویق دانش‌آموزان برای تحصیل را فراهم می‌کند.

● فراهم نمودن زمینه خودشناسی در دانش‌آموزان: انگیزه دانش‌آموزان به تحصیل در صورتی افزایش می‌یابد که به آن‌ها کمک شود تا خود را درک کنند و به خویشتن خویش احترام بگذارند. برخی دانش‌آموزان پس از شکست‌های پیاپی در یادگیری، به خودپنداره^۵ ضعیفی از خویش دست می‌یابند و بین این موفقیت‌ها و اعمال خود رابطه نزدیکی نمی‌بینند و تمام شکست‌های خود را به فقدان توانایی نسبت می‌دهند. از این‌رو، معلمان باید به این دانش‌آموزان آموزش دهند که ممکن است تفسیرهایشان واقعیت نداشته باشد و باید سایر احتمالات را در نظر بگیرند (سیف، ۱۳۸۷).

● تقویت باور کسب موفقیت به واسطه تلاش: وقتی دانش‌آموز موفقیتی در انجام تکالیف به دست آورد - هر چند هم که کوچک باشد - باید در او این باور تقویت گردد که موفقیت در نتیجه همت و تلاش او بوده نه شانس و اتفاق.

● تقویت رفتارهای متناسب با پیشرفت تحصیلی: یکی از راه‌های تقویت انگیزه تحصیلی در دانش‌آموزان تقویت رفتارهای متناسب با پیشرفت تحصیلی آنان است. معلمان و مشاوران مدارس باید به تناسب پیشرفت‌ها، پاداش‌هایی را برای دانش‌آموزان در نظر بگیرند و هر چند وقت یک بار به امور مورد علاقه‌ای که برای آن‌ها لذت‌بخش است، توجه کنند.

● تشویق دانش‌آموزان به مطالعات عمیق: این مسئله برای کسب دانش و معرفت از اهمیت زیادی برخوردار است. چنانچه تکالیف آموزشی رویکرد سطحی مطالعه را تشویق نمایند، یادگیرندگان براساس این خواست‌ها رویکرد مطالعه خود را شکل می‌دهند (نعمتی، ۱۳۸۶). از این‌رو تلاش صرفاً برای کسب نمره و قبولی، انگیزه تحصیلی را کاهش می‌دهد.

● محدود نمودن عوامل مخل یادگیری: معلمان مدارس باید بکوشند عوامل مخل یادگیری را محدود کنند. عواملی مانند: زیاده‌روی در تماشای فیلم و تلویزیون، انجام بازی‌های کامپیوتری یا استفاده بیش از حد از اینترنت می‌تواند انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد.

● دادن تکالیف متناسب با نیازها و استعدادها به دانش‌آموزان: زمانی می‌توان انگیزه برای تحصیل و انجام تکالیف یادگیری را در دانش‌آموزان تقویت کرد که آن‌ها در یابند این تکالیف متناسب با علایق، استعدادها، توانایی‌ها و اهدافشان بوده و نوعی نیاز در آن‌ها رفع می‌گردد. بنا به نظریه اتکنینسون (۱۹۵۷) افراد در انجام

تکالیفی که از نظر درجه مشکلی متوسط هستند، توفیق زیادتری به دست می‌آورند (سیف، ۱۳۸۷).

● تشویق دانش‌آموزان به افزایش ساعات مطالعه: معلمان باید دانش‌آموزان را تشویق کنند تا پیوسته زمان مطالعه خود را (حتی اگر شده روزی ۱۰ دقیقه) افزایش دهند.

● ترغیب دانش‌آموزان برای اهداف دست‌یافتنی: معلمان و مشاوران باید دانش‌آموزان را ترغیب نمایند تا از هدف‌هایی که نیازمند تلاش - ولی قابل دسترسی‌اند - استفاده کنند. برای خود، هدف‌های سطح بالا که امکان دسترسی به آن‌ها بسیار مشکل یا غیرممکن است، در نظر نگیرند.

انگیزه عاملی است که ما را به جنبش و حرکت وامی‌دارد و کمک می‌کند تا تکالیف خود را کامل کنیم

پی‌نوشت

1. motive
2. achievement motive
3. academic motive
4. reinforcement
5. self esteem

منابع

۱. ابراهیمی قوام‌آبادی، صغری (۱۳۸۸): پرورش انگیزه در دانش‌آموزان، تهران، انتشارات رشد.
۲. سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۷): روان‌شناسی پرورشی، تهران، نشر آگاه.
۳. کدیور، پروین (۱۳۷۹): تأثیر انتظار معلم بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموز، فصل‌نامه تعلیم و تربیت، سال نهم، شماره یک.
۴. مارشال ریو، جان (۱۳۸۷): انگیزش و هیجان، ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران، نشر ویرایش.
۵. نعمتی، آیس (۱۳۸۶): رابطه بین حافظه فعال، رویکردهای مطالعه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه سوم دبیرستان‌های شهرستان ابهر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی.